

Mali Bağlantı Farkındalığının Belirlenmesine Yönelik Alan Araştırması

Field Research to Determine Financial Connection Awareness

Ulvi SANDALCI

Doç. Dr., Kültahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,

ulvi.sandalci@dpu.edu.tr

İnci SANDALCI

Doç. Dr., Kültahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü,

inci.agacan@dpu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 5 Mart 2025

Düzeltilme Geliş 8 Nisan 2025

Kabul 4 Haziran 2025

Anahtar Kelimeler:

Kamu ekonomisi, Mali bağlantı,
Anket

© 2025 PESA Tüm hakları
saklıdır

ÖZET

Çağdaş kamu mali yönetim anlayışı, kamu tarafından yapılan harcamalar ile bu harcamaların finansman kaynağı olan vergilerin etkin, verimli ve rasyonel olup olmadığına odaklanmaktadır. Bu kapsamda kamu mali yönetiminde etkinlik, verimlilik ve rasyonelliğe ulaşmada etkili olan faktörler önem arz etmektedir. Söz konusu faktörlerden biri olan mali bağlantı, kamu harcamaları ile vergiler arasında bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Mali bağlantı farkındalığının artmasıyla kamu, yapılan harcamaları ve tahsil edilen vergileri mali saydamlık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde yürütecektir. Bu da kamu ekonomisinde etkinlik, verimlilik ve rasyonelliğin sağlanmasına katkı sunacaktır. Bu bağlamda mali bağlantı farkındalık düzeyinin tespiti ve farkındalık düzeyini artırmaya yönelik atılacak adımlar önem kazanmaktadır. Çalışmanın amacı mali bağlantı farkındalık düzeyinin anket yöntemiyle belirlenmesidir. Bu kapsamda İstanbul'da ikamet eden 467 bireye anket uygulanarak mali bağlantı farkındalık düzeyleri ölçülmüştür. Anket sonucu elde edilen veriler SPSS 22 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre mali bağlantı farkındalık düzeyi ortalamanın üstünde bulunmuştur. Bununla birlikte yaş ve eğitim düzeyi arttıkça mali bağlantı farkındalık düzeyinin arttığına ulaşılmıştır. Ayrıca erkekler, boşanmış/dullar ile ücretli kamu çalışanlarının mali bağlantı farkındalık düzeylerinin gruplarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 5 March 2025

Received in revised form 8 April 2025

Accepted 4 June 2025

Keywords:

Public economy, Financial
connection, Survey

© 2025 PESA All rights reserved

ABSTRACT

The contemporary public financial management approach focuses on whether the expenditures made by the public and the taxes that are the financing source of these expenditures are effective, efficient, and rational. In this context, factors that are effective in achieving effectiveness, efficiency, and rationality in public financial management are emphasized. Fiscal connection, one of the factors in question, indicates a relationship between public expenditures and taxes. Accordingly, with increasing awareness of financial connections, the public will manage the expenditures and taxes collected within the framework of financial transparency, transparency, and accountability principles. This will contribute to ensuring effectiveness, efficiency, and rationality in the public economy. Therefore, it is important to determine and increase the level of financial connection awareness. The study aims to determine the financial connection awareness level by survey method. In this context, a survey was applied to 467 individuals in Istanbul and financial connection awareness levels were measured. The data obtained from the survey were analyzed using the SPSS 22 package program. According to the results of the study, the financial connection awareness level is above average. However, it has been found that as age and education level increase, the level of financial connection awareness increases. In addition, it was determined that the financial connection awareness levels of men, divorced/widows, and the salaried public were higher than their groups.

GİRİŞ

İnsan yaşamının göçebeden yerleşik düzene geçmesiyle birlikte toplum denilen yapı ortaya çıkmıştır. Söz konusu yapının oluşumuyla toplu halde yaşamın getirdiği birtakım gereklilikler doğmuştur. Bu gerekliliklerin bir sonucu olarak da toplumsal yapıyı düzene koyan, ihtiyaçları karşılayan, uyulması zorunlu kurallar koyan bireylerin üstünde devlet denilen örgütsel yapı kurulmuştur. Devlet, meşruluğunun bir gereği olarak topluma hizmet sunmakta ve özel kesimin yerine getiremediği ihtiyaçları karşılamaktadır. Devletin var oluş gereği üstlenmiş olduğu görevler zaman içinde farklı şekil ve büyüklüklerde değişim göstermiştir. Temelde devletlerin benimsemiş olduğu iktisadi ve siyasi yapıya da bağlı olarak kimi zaman toplam ekonomi içindeki payı büyükken kimi zaman ise küçülmüştür. Ancak devletin ekonomide olabildiğince az olması gerektiğini savunan görüşler bile devlete savunma, büyük alt yapı yatırımları, adalet gibi piyasanın başarısız olduğu belli başlı alanlarda görevler yüklemiştir. Bu görevler neticesinde de kamu harcamaları yapılmakta ve bu harcamaların finansman kaynağı olarak vergiler tahsil edilmektedir. Kamu tarafından sunulan hizmetler neticesinde yapılan harcamalar ile bu harcamaların finansmanı için tahsil edilen vergilerin ne ölçüde etkin ve rasyonel yapıldığı ise kamu ekonomisinin en temel ilkesini oluşturmaktadır. Buna göre devletlerin temel hedefi kamu harcamalarının etkin, verimli, sürdürülebilir ve rasyonel yapılması ile bu harcamaların finansman kaynağı olan vergilerin adil, ekonomik ve etkin olmasıdır.

Kamu harcamaları ile vergilemede etkinlik, adalet, verimlilik gibi hususların sağlanmasında birçok faktör rol oynamakla birlikte bunlardan en önemlisi mali bağlantı farkındalığıdır. Bireylerin kamu tarafından sunulan hizmetler ile bu hizmetlerin sunumu için yapılan harcamaların finansmanı olan vergiler arasında bir bağ olduğunun ki bu durum literatürde mali bağlantı olarak tanımlanmaktadır, farkında olmaları kamu mali yönetiminde etkinliğin sağlanmasına neden olacaktır. Buna göre kamu harcamaları ile vergiler arasındaki mali bağlantının bireyler tarafından farkında olunduğunun bilincinde olan kamu idaresi harcama yaparken daha dikkatli olmaya, harcamalarda etkinlik, verimlilik ve rasyonelliği sağlamaya daha fazla gayret edecektir. Bununla birlikte vergileme sürecinin her aşamasında da aynı şekilde etkinlik, adalet, iktisadilik, uygunluk gibi ilkeleri göz önünde bulunduracaktır. Kamu mali yönetiminde mali saydamlık, şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi ilkeler ön planda tutularak bireylerden tahsil edilen vergiler yine bireylerin gözetim ve denetimi altında onların istek ve arzularına göre harcanacaktır. Bireylerin kamu mali yönetimine katılımlarını sağlayarak demokrasinin de gelişmesine katkı sunan mali bağlantı farkındalığının bu anlamda toplumlarda yüksek olması önem arz etmektedir. Söz konusu öneme binaen çalışmada mali bağlantı farkındalığı alan araştırması yöntemiyle araştırılmıştır. Çalışmada öncelikle mali bağlantı kavramının teorik kısmına değinilmiştir. Sonrasında ise alan araştırmasının bulgularına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1. Kamu Kesimi Ekonomisi

Devletlerin ortaya çıkışından itibaren yaşamın sosyal, kültürel ve iktisadi gerekleri doğrultusunda çeşitli ideolojik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Toplumun beklentilerini karşılamak için devletin her alanda güçlü olmasını ileri sürenler olduğu gibi tersini ileri sürenler de olmuştur (İnan, 1999: 75). Klasik iktisadi görüşü savunanlar 19. yy da devletin ekonomideki rolünün savunma, güvenlik ve adaletle sınırlı olmasını savunmuşlardır (Tanzi ve Schuknecht, 1996:2). Bu görüşe göre, piyasa ekonomisi dışarıdan müdahale olmadan sosyal refah optimizasyonunu sağlayacağından devletin ekonomideki ağırlığının daha az olması gerektiğini savunmaktadır. Neoklasik iktisadi görüşü savunanlar ise klasik iktisadi görüşü savunanların aksine, piyasa ekonomisinin bazı sebeplerle başarısızlığa uğrayabileceğini bu nedenle de devletin ekonomiye “sınırlı” müdahalesini savunurlar. Literatürde “piyasa başarısızlığı” olarak adlandırılan nedenler arasında içsel ve dışsal ekonomiler, eksik rekabet, kamusal mallar, asimetrik bilgi yer almaktadır (Aktan, 2012:4). Klasik iktisadi düşüncenin 1929 Dünya Ekonomik Bunalımını açıklayamaması Keynesyen görüşün gündeme gelmesine neden olmuştur. Keynesyen görüş liberal kapitalist görüşün aksine devletin ekonomiye müdahalesini savunmaktadır. Devletin ekonomiye müdahalesi kaynakların etkin kullanımı ve tam istihdamın sağlanması yanı sıra piyasanın işleyişi sonucu ortaya çıkan gelir ve servet dağılımı düzenlemesini de kapsamaktadır (Öztürk, 2016: 60). Keynesyen iktisadi düşüncenin de 1974 ekonomik krize çözüm üretememesi neticesinde devletin ekonomideki yerine ilişkin birçok iktisadi düşünce ortaya çıkmıştır. Söz konusu düşünceler temelde liberal ve sosyalist ekonomi düzeni çizelgesi arasında kendini konumlandırmış, kimisi kumanda ekonomisine

yaklaşırken kimisi de daha çok liberal ekonomik düzen içinde kendi düşüncelerini ortaya koymuştur. Ancak iktisadi görüşlerin tamamı devlete ekonomi içinde az veya çok belli bir yer vermiştir.

Devletin yönetim şekli ve ülkede uygulanan siyasi rejim ne olursa olsun devlet kaynakların etkin kullanımı, ekonomide tam istihdam ve ekonomik büyüme gibi sorunlarla karşılaşır ve bunlara çözüm üretmek toplumsal refahı artırmayı amaçlar. Bu sorunların çözümünde ekonomiye az ya da çok müdahale edilir. Liberal iktisadi görüşte dahi sınırlı da olsa devletin ekonomiye müdahalesine yer verilmiştir (İnan, 1999: 75). Günümüzde ana akım maliye teorisi devleti toplumun yararı için çalışan üst bir birim olarak kabul etmektedir. Bu akım, devletin ekonomideki rolü tartışması içinde piyasa aksaklıkları teorisi etrafında konumlanmaktadır. Buna göre piyasa, kaynakların etkin dağılımını sağlayacaktır ancak piyasa mekanizmasının yetersiz kaldığı alanlarda kamu müdahalesi devreye girecektir. Devlet, kamu ekonomisinin temel ajanıdır. Devlet, merkezi ve yerel yönetimler gibi farklı birimleri olsa da kamu ekonomisini işleten, düzenleyen ve denetleyen kurumdur (Kirmanoğlu, 2007: 20-21). Devlet hem fiili olarak ekonomik faaliyetler yerine getirmekte hem de piyasa tarafından yerine getirilen ekonomik faaliyetleri denetleme görevini üstlenmektedir. Liberal ekonomi politikasını benimseyen ülkelerde devletin görevi daha çok denetleme ve düzenleme iken müdahaleci politikaları benimseyen ülkelerde devlet ekonomiyi yönlendiren ve bizzat ekonomik faaliyetlerin içinde olan bir aktör gibidir. Günümüzde neo-liberal politikaların uygulandığı birçok ülkede ekonominin işleyişi daha çok özel sektör tarafından yapılmakta, kamu iktisadi teşebbüslerinin çalışma alanı sınırlandırılmaktadır. Bu durum, farklı gelişmişlik seviyelerine sahip ülkelerde farklı şekillerde ortaya çıksa da nihayetinde kamu sektörü az ya da çok bütün ülkelerde faaliyet göstermektedir (Kirmanoğlu, 2007: 33).

Bir ülke ekonomisi içerisinde tüm iktisadi faaliyetlerin var olduğu yapı “milli ekonomi” olarak adlandırılmaktadır. İktisadi bir birim olan üretici ve tüketiciler esasen faaliyetlerini piyasa ekonomisi içerisinde sürdürürler. Devletin üretici ve tüketici faaliyetleri üzerinde düzenlemeler yapması veya de iktisadi bir birim olarak ekonomik faaliyetler gerçekleştirmesi “kamu ekonomisi” olarak adlandırılan yapıyı ortaya çıkarmaktadır (Aktan, 2019: 3). Birçok ekonomist tarafından tartışılan ve üzerinde çalışılan kamu ekonomisi alanı ekonomi disiplini içerisinde uzun bir geçmişe sahiptir. Bu kapsamda Ricardo (1817), kamu borç etkisini, Cournot(1838) eksik rekabet piyasalarında vergilemenin etkisini, Edgeworth (1925) vergilemenin birden fazla ürün üreten firmalar üzerindeki etkisini incelerken, Pareto (1909), toplumsal kararların temelleri üzerinde çalışmalar gerçekleştirerek kamu ekonomisi alanının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Myles, 1995:3). Kamu kesimi ekonomisi gerek gelir dağılımında adaletsizliğin artması, yoksulluk ve açlık sınırlarının yükselmesi gibi piyasa ekonomisinin çözümünde yetersiz kaldığı sosyoekonomik sorunları çözmeye yönelik gerekse, sosyal devlet anlayışının yaygınlaşmasına bağlı olarak devletin temel fonksiyonlarının değişime uğraması sonucu ortaya çıkmıştır (Şener, 2010: 2). 20. Yüzyıldan itibaren devletin ekonomideki ağırlığı aşamalı olarak artmaya başlamıştır. Bunun en iyi göstergelerinden biri 1913 yılında gelişmekte olan ülkelerdeki kamu harcamalarının GSMH’ye oranı %12,7 iken 1995 yılında bu oranın %44,8 düzeyine çıkmış olmasıdır. Devletin ekonomik yapı içerisindeki ağırlığının artmasında Marksist ve Sosyalist görüşün gelir dağılımındaki adaletsizliğin düzeltilmesine yönelik artan baskısı ile Keynesyen görüşün etkisi önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte kamusal mallar ve dışsallık gibi konularda iktisat literatüründe ortaya çıkan gelişmeler ve az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunlarında devlete yükledikleri görevlerin de bu artışta önemli katkıları olmuştur (Güran ve Oğuz, 2010: 76). 21. yüzyılda ise sosyal devlet anlayışı ağırlık kazanmaya başlamıştır. Sosyal devlet anlayışında devlet, piyasanın yetersiz kaldığı alanlarda toplumsal huzurun sağlanması için ekonomiye müdahale ederek kamusal mal ve hizmet üretmektedir. Buna bağlı olarak devletin görev ve sorunluluk alanı genişlemiş ve ülkelere göre farklı büyüklüklerde kamu sektörü oluşmuştur (Arslan, 2014:178).

Nitekim piyasanın görünmez bir el tarafından kendiliğinden dengeye geleceğini ve dolayısıyla devletin herhangi bir müdahalesinin olmaması gerektiğini savunan klasik iktisadi düşünceye göre bile devletin sınırlı da olsa ekonomide belli görevleri vardır. Ekonomi sadece özel mallardan ibaret olsa dahi devlete piyasaların iyi işleyişini sağlamak ve kaynakların etkin dağılımı ve en az maliyetle tahsilinin sağlanması görevleri düşmektedir. Öyle ki, Adam Smith’nin piyasaların kendiliğinden dengeye gelebileceği görünmez el modelinde dahi devlete ‘bekçi devlet’ rolü verilmiştir (Kirmanoğlu, 2007: 108). Buna göre hangi iktisadi düşünceyi benimsemiş olursa olsun mutlaka devlete belli görevler düşmekte ve bu görevlerin yerine getirilmesi için kamu harcaması yapılarak finansman için vergiler tahsil edilmektedir.

Söz konusu kamu harcamaları ve vergilerin toplam ekonomideki büyüklüğü ve amaçları benimsenen iktisadi görüşe göre farklılıklar oluşturmaktadır. Kamunun görevlerini yerine getirmesi için gerekli olan harcamaları yapması, yani topluma hizmet sunması ve bu hizmetin bir karşılığı olarak bireylerden vergi tahsil etmesi zorunluluk oluşturmaktadır. Söz konusu zorunlulukların gereği yerine getirilirken göz önünde bulundurulması gereken birtakım hususlar vardır. Bu hususlardan en önemlisi yapılan kamu harcamalarının ne kadar etkin, verimli ve rasyonel alanlara yapıldığı, kamu mali yönetiminde mali saydamlık, şeffaflık ve hesap verilebilirliğin ne ölçüde sağlandığı, finansman kaynağı olan vergilerin ne ölçüde etkin, verimli, rasyonel ve adaletli belirlendiğidir. Nitekim günümüz modern kamu mali yönetim anlayışı çerçevesinde hem bu hususların sağlanması amacıyla belli performans hedefleri belirlenmekte hem de bu performanslara ne ölçüde ulaşıldığına dair iç ve dış denetimler yapılarak eksik veya hatalı yönler ortaya konulmaktadır. Söz konusu performans hedeflerine ulaşmada bireylerin kamu tarafından sunulan hizmetler ile yükümlü oldukları vergiler arasında bir bağ olduğunun farkında olmaları önemli rol oynamaktadır. Buna göre kamu ekonomisinin etkinliğinin sağlanmasında kamu harcamaları ile vergiler arasındaki bağlantıyı bilen buna göre hareket eden, buna göre kamunun hareket alanını belirleyen bireylerin rolü tartışılmaz bir gerçektir. Bundan dolayıdır ki kamu ekonomisinin temel iki ayağını oluşturan kamu harcamaları ve vergiler arasındaki mali bağlantı üzerinde önemle durulması gereken bir kavramdır.

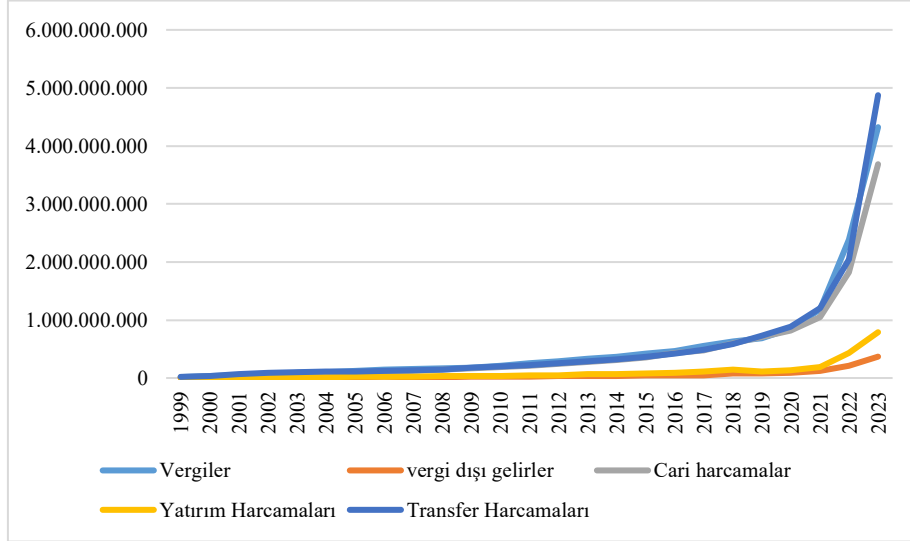
2. Mali Bağlantı

Wagner'e göre sanayi devriminin devamlılığı için devletin yoğun dışsalığa neden olan kamusal altyapı yatırımlarını üstlenmesi gerekmektedir. Özel sektör bu tür alanlarda yetersiz kalmakta ve devlete önemli görevler düşmektedir. Nitekim ülkelerin sanayileşme düzeyi arttıkça kamusal harcamalar da artış göstermektedir (Musgrave ve Peacock, 1958:81). Kamusal harcamaların öne çıkan özelliklerinden bazıları belli yasal sınırlar ve sınırlar içerisinde kamu hizmetlerinin yerine getirilmesidir. Kamusal hizmetlerin görülmesinde kamusal refahın artırılması ön planda tutulmaktadır. Bu kapsamda kamu harcamalarının temel amacı tam ve yarı kamusal mal ve hizmetlerin üretilmesidir. Ancak bunlar tek başına kamusal refahın artırılması için yeterli olmamakta, bunların yanı sıra bireylerin yoksulluk sınırı üzerinde gelir elde edebilmeleri gerekmektedir. Toplumda yaşayan bireylerin yaşam standardının artması, toplumsal refahın artırılması ve kişilerin geleceklerinin güvence altına alınması devlete birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi de kamu harcamalarını artırmaktadır (Pehlivan, 2007: 68-70). Kamu sektörü varlığının temelini oluşturan toplumsal ihtiyaçları karşılarken kamusal kaynakları rasyonel ve verimli kullanılmalıdır. İster piyasa ekonomisinin hakim olduğu ister çağdaş, parlamenter sistemi benimsemiş ülkeler olsun, bir harcamanın yapılmasına karar verilirken fayda ve maliyetler göz önünde bulundurulur, kamu kaynakları kullanılırken hukuka uygun hareket edilir ve kamu hizmetleri yerine getirilirken çağdaş yönetim biçimlerinden faydalanılarak faaliyet sonuçları kamu ile paylaşılır. Bu sayede bir seçmen olarak vergi mükellefleri seçtikleri hükümetin yaptıkları faaliyetlerin nedenlerini, etki ve sonuçlarını izleme ve değerlendirme fırsatı bulur ve kanaatlerini buna göre oluştururlar (Arslan, 2002: 6-7). Özellikle Türkiye gibi kamu harcamalarının önemli bir kısmını vergiler ile finanse eden ülkelerde bu daha da çok önem kazanmaktadır. Nitekim kamu tarafından yerine getirilen hizmetlerin etkin ve verimli olması, söz konusu hizmetlerin finansmanı olan vergilerin de etkin ve verimli kullanıldığına işaret etmektedir. Bu durum da kamu hizmetlerinden memnuniyet duyan mükelleflerin vergisel ödevlerinin tam ve zamanında yerine getirmesine katkı sunarak hazinenin gelir kaybının önüne geçecektir. Nitekim mükelleflerin ödedikleri vergilerin tekrar kendilerine kamu hizmeti olarak döndüğü bilincinde olmaları ve buna göre kamunun kamu harcamaları ile vergileri etkin ve verimli kullanması kamu ekonomisinin etkinliğini artırarak toplumsal refahı yükseltecektir. Tabi bunun gerçekleşebilmesinin en önemli yolu da bireylerin kamu politikalarının fayda ve maliyetleri hakkında tam bilgi sahibi olmasından geçmektedir. Yani kamu politikaları arasında fayda-maliyet analizi yapabilecek kadar bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Nitekim ortanca seçmen modelinde bireylerin kendilerine sunulan kamu politikaları ve alternatiflerinin fayda ve maliyetleri hakkında tam bilgiye sahip oldukları varsayılır. Bu varsayıma dayalı olarak kendi çıkarlarını maksimize etmek isteyen seçmenlerin kendilerine en ucuz mal ve hizmet paketini sunan politikacıyı seçmesi beklenir. Bunun için seçmenin faydalanacağı kamu hizmeti ile ödeyeceği vergi arasındaki bağlantının farkında olması beklenir. Kamu hizmetleri ile vergiler arasında kurulan bağlantı mali bağlantı olarak adlandırılır (Sağbaş, 2003: 173).

Bireylerin ödedikleri vergilerin kendilerine tekrar kamu hizmeti olarak dönmesi bilincinde olması, yani kamu tarafından yapılan hizmetler ile söz konusu hizmetlerin karşılığının kendileri tarafından ödenen vergilerin olduğunu bilmeleri mali bağlantı kavramını ortaya çıkarmıştır. Kamu gelir ve harcamaları arasındaki ilişki veya vergi gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki ilişki mali bağlantı olarak tanımlanmıştır (Uyanık, 2019: 364). Lewis (1982), mükelleflerin kamusal mal ve hizmetlerden elde ettikleri fayda ile vergi verme davranışı arasında ilişki kurarak kamu harcamalarına katılımın gönüllü olarak atmasını mali bağlantı kavramıyla açıklamıştır (Koç, 2018: 1019). Buna göre bireylerin kamu tarafından sunulan mal ve hizmetlerin finansmanının kendileri tarafından devlete aktarılan vergiler olduğunun bilincinde olmaları ve bu bilince dayalı olarak hareket etmeleri mali bağlantıyı ifade etmektedir. Tabi burada üzerinde durulması gereken önemli husus mali bağlantı bilinci üzerinde etki eden etmenlerdir. Yani bireylerin kamu tarafından sunulan hizmetlerin finansmanının kendileri tarafından ödedikleri vergiler ile finanse edildiğinin bilincinde olmaları ve bu farkındalığa bağlı olarak hareket etmeleri üzerinde birçok faktör etki etmektedir. Söz konusu faktörlerin bir kısmını; vergi bilinci, vergi ahlakı, vergi sistem karmaşıklık düzeyi, vergi yapısı, vergi kültürü, mali anestezi ve aldanma düzeyi, vergi algısı ve psikolojisi, kamu harcama algısı ve şeffaflığı, kamu harcamalarının büyüklüğü, devletin toplam ekonomideki payı, mali şeffaflık ve saydamlık, mali farkındalık, bütçe algısı ve bütçe okur-yazarlığı, mali okur-yazarlık olarak sıralayabiliriz. Buna göre bireylerin vergileme sistemi ve süreci hakkında tam bilgiye sahip olmaları, bunun yanında kamu harcamalarının hangi tür hizmetler için ve hangi düzeyde etkin ve rasyonel yapıldığıyla ilgili tam bilgiye sahip olmaları, herhangi bir eksik enformasyon ile asimetrik bilginin olmaması mali bağlantı bilincine katkı sağlayarak bireylerin kamu hizmetleri ile vergiler arasındaki bağlantıyı kurmalarını kolaylaştıracaktır.

Mali bağlantı bilincinin oluşmasında etki eden faktörlerin her toplumda farklı düzeylerde olmasına bağlı olarak söz konusu bilinç düzeyi de toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Buna göre bazı toplumlarda mali bağlantı bilinci daha yüksek iken kimi toplumlarda daha düşük düzeyde kalmaktadır. Bir ülkede mali bağlantı bilincinin olabildiğince yüksek olması hem kamu açısından hem de bireyler açısından birçok yarar sağlamaktadır. Devlet ile vatandaş arasındaki ekonomik ilişkinin kurulmasında önem arz eden mali bağlantı, mükelleflerin vergi ödeme isteklerini artırıcı etki yaratabilir. Ödenen vergilerin doğru yerlere harcanarak kendisine hizmet olarak döndüğünü gören mükellefin devlete vergisini gönüllü bir şekilde ödemesi muhtemeldir (Demir, 2016: 82). Bu doğrultuda toplumda vergi bilincinin oluşumunda mali bağlantı önem kazanmaktadır. Nitekim vergiler ile kamu hizmetleri arasında bağlantı kuramayan kişilerde pozitif vergi bilincinin oluşması zordur (Demir ve Cigerci, 2016: 138). Bu bağlantının kurulmasında mali bilinç ya da mali farkındalık önemli rol oynamaktadır. Mali farkındalığı yüksek olan bireylerin vergiye gönüllü uyumu da yükselmektedir. Mali bağlantı neticesinde vergiye gönüllü uyumun artırılabilmesi için devletin adaletli, güvenilir ve vatandaşın talepleriyle uyumlu politikaları uygulaması gerekmektedir. Aksi durumda mükellefler mali bağlantının adaletli olmadığı kanısına varırsa adaleti kendileri sağlamak amacıyla yakalanma riskine karşın vergi kaçırma eğilimine girebilirler (Koç, 2018: 1019). Mali bağlantı bilincinin olumlu yönde gelişimi ise söz konusu yasa dışı eylemlere başvurulmasının önüne geçerek vergi erozyonun azalmasına katkı sunacak ve dolayısıyla da gönüllü vergi uyumunu artıracaktır. Ayrıca bir toplumda demokrasi bilincinin yerleşebilmesi için vatandaşların kamu hizmetleriyle vergilerin bağlantılı olduğu, bu ilişkinin etkin ve adil işlediği algısının oluşturulması gerekir. Böyle bir uygulama, politika yapıcılarının harcama yaparken ve vergi toplarken daha dikkatli olmaya, yapılan harcamaların halktan alınan vergilerle olduğu bilinciyle hareket etmeye zorlayacaktır. Diğer bir deyişle, vatandaşların kamu harcamaları ve vergiler arasındaki bağlantı hususunda bilinçlendirilmesi demokrasinin gelişimine katkı sağlayacaktır (Ulusoy, 2008: 1). Bireylerin ödedikleri vergiler ile aldıkları kamu hizmeti arasında bir bağlantı olduğunun bilincinde olması hükümetlerin kamu harcaması yaparken doğru ve rasyonel davranmalarına katkı sunarak, kamu kaynaklarının mali saydamlık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde etkin ve verimli kullanmalarına neden olacaktır. Böylece kamu harcamaları bireylerin istek ve arzuları yönünde hizmetlere dönüşecek, bu hizmetlerin finansman kaynağı olan vergiler de bu doğrultuda tahsil edilip kullanılacaktır. Bu noktada kamu harcamaları ile vergiler arasındaki ilişkinin boyutu, kamu tarafından yapılan hizmetlerin hangi ölçüde ve ne yönde vergiler ile karşılandığı önem kazanmaktadır. Grafik 1’de Türkiye’de Genel Devlet Toplam Gelir ve Harcamalarına ait bilgilere yer verilmiştir.

Grafik 1: Genel Devlet Toplam Gelir ve Harcamaları

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığında (2024) yer alan verilerden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 1’de yer alan cari, yatırım ve transfer harcamaları ile vergi ve vergi dışı gelire bakıldığında, vergi gelirleri ile transfer ve cari harcamalarının uzun dönemde paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Buna göre hem vergi gelirleri hem de cari ve transfer harcamaları aynı büyüklükte devam etmiştir. Yatırım harcamaları ile vergi dışı gelir de diğer göstergelerde olduğu gibi bir bütünlük halinde kendi içinde paralel bir seyir göstermiştir. Grafiğe göre toplam kamu gelirleri içinde en büyük payın vergilere ait olduğu, toplam kamu harcamaları içinde ise cari harcamalar ile transfer harcamalarının önemli bir büyüklüğe sahip olduğu görülmektedir. Buna göre kamu harcamalarının önemli bir kısmı vergiler ile finanse edilmektedir. Grafikte yer alan kamu harcamaları ile vergilerin seyrine bakıldığında aynı yönde hareket ettikleri, yani birbirleriyle önemli düzeyde bir ilişki içinde oldukları görülmektedir. Buradan yola çıkıldığında Türk bütçe sistemi içerisinde kamu harcamalarının finansmanının büyük bir kısmının vergiler ile finanse edildiği, yani kamu tarafından topluma sunulan hizmetlerinin bireyler tarafından tahsil edilen vergiler ile karşılandığı değerlendirilebilir. Bu da mali bağlantının Türkiye için oldukça güçlü olduğunu ve mali bağlantı bilincinin oldukça önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. Türkiye için önemli bir düzeyde varlığı görülen mali bağlantının toplum tarafından bilincinin tespit edilip söz konusu bilincin geliştirilmesi:

- Vergi bilinci, vergi ahlakı ve uyumunun artarak vergi erozyonun azalmasına ve bu sayede hazinenin gelir kaybının önlenmesine,
- Mali saydamlık ve şeffaflığın güçlendirilerek kamuda hesap verilebilirliğin geliştirilmesine,
- Kamu harcamalarının vatandaşların talepleri doğrultusunda rasyonel ve etkin bir şekilde yerine getirilmesine,
- Vergilemede etkinlik ve adaletin sağlanmasına,
- Kamu yönetiminde katılımcılığın artırılarak bireylerin daha etkin ve aktif bir rol üstlenmesine,
- Kamu faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde bireyler tarafından denetlenmesine,
- Demokrasinin kurumsallaşmasına katkı sunmasına,
- Kamu politikalarının vatandaşların tercihleri doğrultusunda uygulanmasına,

katkı sunarak hem kamu idaresinin meşruluğunun güçlenerek görevlerini tam ve zamanında yerine getirmesine hem de bireylerin sorumluluk ile haklarının bilincinde olarak devlete karşı olan görevlerini herhangi bir zorlama veya baskı olmadan gönüllü olarak yerine getirmelerini sağlayacaktır. Bu da güven ve huzur ortamını güçlendirerek vatandaşların memnuniyeti ve dolayısıyla da toplumsal refahın artmasına katkı sunacaktır.

3. Literatür Araştırması

Toplam ekonomi içinde kamu ekonomisinin de mutlaka bir payının olması zorunluluğu hemen hemen tüm iktisadi düşünceler tarafından kabul edilmekle birlikte söz konusu payın oranı konusunda çeşitli tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmaların neticesinde kimi ekonomide kamu ekonomisinin temelini oluşturan kamu harcamaları ile vergilerin payı ve ekonomi üzerindeki rolü büyük iken kimi ekonomilerde daha küçüktür. Ancak netice itibarıyla her ülkede kamu harcamaları yapılmakta ve bu harcamaların finansmanı olan vergiler tahsil edilmektedir. Bireyler de kamu tarafından yapılan harcamalar neticesinde belli bir hizmet almakta ve bu hizmetlerin karşılığında ise vergi ödemektedir. Ancak ödenen vergiler ile kamu tarafından sağlanan hizmetlerin birbirleriyle ne ölçüde tutarlı oldukları ve birbirlerini ne ölçüde dolaylı da olsa karşıladıkları önem arz eden bir husustur. Kamu harcamaları ve vergilemede etkinliğin sağlandığı kamu ekonomi yönetiminde bu tutarlılık büyük ölçüde sağlanmaktadır. Kamu mali yönetiminde etkinliğin sağlanması da kamu harcamaları ile vergiler arasında bir bağ olduğunun, yani mali bağlantının farkındalığı/bilincine bağlıdır. Toplumda bu bağ ne kadar güçlü ise kamu mali yönetiminde etkinlik o kadar fazla sağlanacaktır. Bunun içindir ki mali bağlantı bilinç düzeyinin tespit edilip bunun geliştirilmesi için belli politikalar geliştirilmelidir. Literatürde mali bağlantı kavramına yönelik teorik çalışmalar olsa da uygulama alanında yapılan çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu anlamda mali bağlantı kavramını ölçmeye yönelik yapılan bu çalışma literatürdeki bu boşluğu doldurmaya yönelik olarak özgün bir niteliğe sahiptir. Literatürde mali bağlantı kavramıyla ilgili doğrudan veya dolaylı yapılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Tandircioğlu ve Yapıcı (2018) tarafından kamu harcamalarına ilişkin Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF’ki öğrencilere yapılan ankette öğrencilerin “*Kamu harcamaları vergi gelirleriyle uyumludur.*” Sorusuna verdikleri cevabın ortalamasının 2,59 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da öğrenciler arasında mali aldanmanın olduğuna işaret etmektedir.

Karakaş ve Çiçek (2009) tarafından yapılan çalışmada, Gaziantep’teki yükümlülerin kamu harcamalarındaki savurganlık hususlarındaki düşüncelerini tespit etmeye yönelik yapılan çalışmada “*ödediğiniz vergi ile devletten sağladığınız hizmet arasında doğru orantılı bir bağ kuruyor musunuz*” sorusuna ankete katılanların %50’si hayır, %39,1’i zaman zaman ve %10,9’u evet yanıtını vermişlerdir.

Yavuz (2021) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de kamu tarafından yapılan harcamalar ile vergi yükü ile ilgili olarak vatandaşların algısını belirleme üzerine bir inceleme yapılmıştır. Anket yöntemiyle 498 bireyin algısının ölçüldüğü çalışmada “*Ödediğim verginin büyük kısmının gereksiz harcamalar için kullanıldığını düşünüyorum*” sorusunun ortalaması 3.31, “*Ortalama bir vergi mükellefinin faydalandığından daha fazla kamu hizmetinden yararlandığımı düşünüyorum*” sorusunun ise 2.32 çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Zülfioğlu ve Söylemez (2021) tarafından kamu harcamaları ile vergiler arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada, Türkiye özelinde kamu harcamaları ve vergiler arasındaki ilişkinin hem doğrusal hem de doğrusal olmayan yönleri araştırılmıştır. Sonuçta, kamu harcamalarından vergi gelirlerine yönelik kuvvetli ve devamlı doğrusal ve doğrusal olmayan nedensellik etkileri ortaya koyulurken, vergi gelirlerinin kamu harcamaları üzerindeki etkisinin rejim bağımlı olduğu gösterilmiştir.

Demir (2009) tarafından kamusal harcamaların toplumsal algısına yönelik yapılan ampirik bir çalışmada yapılan regresyon analizinde vatandaşların mali bağlantı bilinci ile kamusal harcamaların algılanması arasında oldukça güçlü bir korelasyon bulunmuştur.

Demir ve Kaya (2017) tarafından çiftçilerin vergi algısı ve vergi uyumuna yönelik yapılan çalışmada katılımcılara yöneltilen “*Tam ve zamanında ödenmeyen vergiler kamu hizmetlerini aksatır*”, “*Ödediğim vergiler kamu hizmeti olarak bana geri döner*” ve “*Ödediğim verginin nerelere harcandığını bilmem önemlidir*” sorularının ortalaması alınmak suretiyle kamu harcama faktörünün ortalaması hesaplanmıştır. Bu değer 3,7008 olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuca göre bu değer ortanın üzerinde fakat çok yüksek değildir.

Demir ve Cigerci (2016), vergi bilincinin oluşumunda eğitimin rolünü inceledikleri çalışmada, eğitim öncesinde öğrencilerin %18,5’i vergiyi mali bağlantı kurarak tanımlarken, eğitim sonrasında bu oran %60,5’e yükselmiştir. Elde edilen bulgular, verilen eğitimlerin öğrencilerin vergi ile kamusal hizmetler arasında mali bağlantı kurmalarına önemli katkılar yaptığını göstermektedir. Bulgular, verilen

eğitimlerin okul giderlerinin nereden karşılandığı ile ilgili olumlu bir bilinç oluşturduğuna ve vergilerle kamusal hizmetler arasında mali bağlantı kurulmasını sağladığını göstermektedir.

Demir (2016) tarafından katlanılabilir vergi yükü ve belirleyicilerine yönelik Türkiye üzerine yaptığı araştırmada katılımcılara yöneltilen “*Vergiler, kamu harcamalarının karşılığı olarak alınmaktadır*” sorusunun ortalaması 3,785 olarak bulunmuştur. 5’li Likert ölçeğine göre ortalamanın 3 olduğu göz önüne alındığında ifade ortalaması yüksek çıkmıştır. Buna göre bireyler vergiler ile kamu harcamaları arasında mali bağlantı farkındalığına sahiptirler.

Sağbaş (2003) tarafından kamu tercihi teorisi ve Türkiye’de yerel vergilerin algılanması üzerine yaptığı çalışmada mali bağlantıdan mükelleflerin haberdar olup olmadıkları test edilmiştir. Örnek kitlenin çoğunluğu (%71) ödedikleri vergi miktarı ile aldıkları hizmetin kalitesi arasında bir ilişkinin olduğunu bildiklerini ifade etmişlerdir.

Uyanık (2019) tarafından vergi bilinci ve vergiye gönüllü uyumun vergi gelirlerine etkilerinin değerlendirildiği çalışmada katılımcılara, “Sizce, ödediğiniz vergi ile aldığınız kamusal hizmetler doğru orantılı mı?” sorusu yöneltilindiğinde, bu sorunun yanıtı olarak mükelleflerin %21’i evet, %32’si hayır, %48’i de kısmen şeklinde cevap vermiştir. Bu sonuç da mükelleflerin önemli bir kısmının vergiler ile kamu hizmetleri arasındaki mali bağlantının farkında olduklarına işaret etmektedir.

Özgün ve Yüksel (2018) tarafından Mersin’de vergi mükelleflerinin vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı düzeyinin ölçülmesine yönelik yapılan anket çalışmasında katılımcılara yöneltilen “vergi, devletin sunduğu mal ve hizmetlerin karşılığıdır” sorusuna %22,8’i tamamen katlıyorum, %48,2’si katlıyorum, %13’ü karasızım, %12,5’i katılmıyorum ve %3,5’i tamamen katılmıyorum cevabını vermişlerdir. Söz konusu sonuçlara göre katılımcıların çoğunluğu mali bağlantı farkındalığına sahiptir.

Şahpaz vd. (2014) tarafından Sakarya ilinde fırıncı esnafının vergi bilinci ve algısını ölçmeye yönelik yapılan çalışmada katılımcılara yöneltilen “Ödenen vergilerin topluma bir hizmet olarak geri döndüğünü düşünmekteyim” sorusuna %34,2’si tamamen katlıyorum, %30’u kısmen katlıyorum, %16,3’ü karasızım, %11,3’ü kısmen katılmıyorum ve %8,3’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermişlerdir. Söz konusu sonuçlara göre katılımcıların çoğunluğu mali bağlantı farkındalığına sahiptir.

Kartal ve Şendurur (2023) tarafından muhasebede kayıt dışılık; vergi bilinci ve vergi algısı üzerine ağırlı ilinde yapılan çalışmada katılımcılara yöneltilen “*Vergi kamu hizmetlerinin karşılığıdır.*” sorusunun ortalaması 3,47 olarak bulunmuştur. 5’li Likert ölçeğine göre ortalamanın 3 olduğu göz önüne alındığında ifade ortalaması yüksek çıkmıştır. Buna göre bireyler vergiler ile kamu harcamaları arasında mali bağlantı farkındalığına sahiptirler.

4. Yöntem

Bireylerin kamu tarafından yapılan harcamalar neticesinde fayda sağladıkları hizmetler ile bu hizmetlerin karşılığında ödedikleri vergiler arasında bir mali bağlantı olduğunun farkında olmaları ile ilgili olarak teorik çalışmalar olsa da ampirik çalışmalar oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır. Teorik çalışmalar ile sınırlı olarak yapılan çalışmaların temelinde kamu kesiminin gereğinden fazla büyümesinin, bireylerin daha fazla vergi yüküne katlanmasının, vergilemede etkinlik ve adaletten sapmanın, kamuda israf ve savurganlığa açık kapı bırakmasının, mali şeffaflık, saydamlık ve hesap verilebilirlik başta olmak üzere kamunun mali yapısında bozulmaların en aza indirilmesi için bireylerde mali bağlantı bilincinin geliştirilmesi gereklidir. Nitekim mali bağlantı bilincinin güçlü olduğu toplumlarda bireylerin mali kararlar üzerinde söz sahibi olabilme, denetleyebilme ve itiraz edebilme hakları güçlenecektir. Bu da kamusal kararların daha etkin alınmasına yol açarak kamunun etkin ve verimli işlemesine katkı sunacaktır. Aynı zamanda vergilemede etkinlik ve adaletin sağlanmasında önemli bir rolü olacaktır. Bundan dolayıdır ki toplumlardaki mali bağlantı bilinç düzeyi ve bu düzeyin seyri oldukça önemlidir. Mali bağlantı bilincinin konu edinildiği bu çalışmanın amacı mali bağlantı bilincine ilişkin toplumun düzeyini İstanbul özelinde ölçmektir. Bu kapsamda İstanbul ilinde anket yöntemiyle toplam 467 mükellefe ulaşılmış mali aldanma algıları bağımsız değişkenlerle analiz edilmiştir.

08.07.2024 tarih ve E-67750228-050.02-305326 toplantı sayılı Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu uygunluk-onay belgesine göre bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde bilim etiğine aykırı bir durum bulunmamaktadır.

4.1. Evren – Örneklem

Çalışmanın ana kütlesi İstanbul’da ikamet eden bireyler tarafından oluşmaktadır. Ek bir coğrafi sınırlama yapılarak anket çalışması bu ilin merkezinde yapılmıştır. Diğer bir sınırlama da yaş demografik değişkenine aittir. Buna göre genel itibarıyla 20 yaş ve üstü bireylerin sosyal, ekonomik, politik, kültürel vb. durumları daha net olduğundan ve vergi yükümlülükleri doğrudan genel itibarıyla bu yaştan sonra daha açık ve net ortaya çıktığından ayrıca yaş demografik değişkenine de bir sınırlama getirilmiştir. Çalışmada kaynakların kısıtlı olması ve ana kütlenin tamamına ulaşmanın zorluğu gerekçesi ile örneklem tipi olarak Tabakalı örnekleme seçilmiştir. Tabakalı örnekleme araştırmacıya her bir tabakadan alınması gereken denek sayısı konusunda serbestlik sağlandığı ve araştırmacının alt örneklemin oluşturulması konusunda tam bir yetki tanındığı bir örneklem tipidir (Özmen, 1999: 39). Örneklem hatasının %5 olduğu göz önüne alındığında ana kütlesi 1.000.000 kişiden oluşan kütleyi en az 384 kişilik bir örneklem büyüklüğü temsil edecektir (Saunders vd., 2000, s. 1). İstanbul’da ikamet eden 20 yaş ve üzeri bireylerin sayısı 2024 yılı ile 6.387.451’dir. %95 güven aralığında örneklem büyüklüğü en az 384 olarak hesaplanmış olmasına rağmen, çalışmada ulaşılan sonuçların daha güvenilir olabilmesi için anket 20 yaş ve üzeri 467 bireye ulaşılarak elde edilmiştir. Anket uygulanarak mali bağlantıya ilişkin görüşlerine başvuru alan bireylere ait demografik özellikler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

Yaş	Frekans	%	Cinsiyet	Frekans	%
20-30	81	17,34	Erkek	281	60,17
31-40	133	28,47	Kadın	186	39,83
41-50	129	27,62	Medeni Durum	Frekans	%
51+	124	26,55	Evli	330	70,66
Eğitim Düzeyi	Frekans	%	Bekâr	102	21,84
İlköğretim	140	29,97	Boşanmış/Dul	35	7,49
Lise	197	42,18	Ortalama Gelir	Frekans	%
Üniversite	95	20,34	0 - 17.002	107	22,91
Lisansüstü	35	7,49	17.002 - 30.000	114	24,41
Meslek	Frekans	%	30.001 - 50.000	185	39,61
Çalışmıyor	41	8,77	50.001 – tl ve üstü	61	13,06
Bağımsız Kendi İşinde Çalışan	81	17,34			
Ücretli[Özel sektör]	122	26,12			
Ücretli[Kamu]	169	36,18			
Emekli	54	11,56			
Toplam	467	100	Toplam	467	100

4.2. Güvenilirlik Analizi

Sahadan elde edilen verilerin güvenilirliği ve geçerliliğini ölçmek amacıyla sosyal bilimler alanında Likert tipi anketlerde güvenilirliği test etmek için en fazla Cronbach’s Alpha katsayısından yararlanılmaktadır (Bademci, 2011). Söz konusu katsayı 0,7 ve üzerinde ise ölçeğin güvenilir olduğu ve ayrıca ölçekteki ifadelerin birbirleri ile tutarlı oldukları kabul edilmektedir. Katsayının 0,7 nin altında çıktığı durumlarda ise ölçeğin güvenilir olmadığı ve ayrıca ölçekte yer alan ifadelerin birbirleri ile tutarlı olmadıkları kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2003: 231). Araştırmada kullanılan ölçeğe ilişkin Cronbach’s Alpha değerine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Güvenilirlik Analizi

Gözlem Sayısı	Cronbach’s Alpha	Madde Sayısı
N=467	,788	16

Mali bağlantı farkındalık düzeyini ölçmeye yönelik kullanılan ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,788 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre çalışmada kullanılan ölçeğin “güvenilir” olduğu sonucuna varılmıştır.

4.3. Verilerin Analizi

İstanbul'da ikamet eden bireylerin mali bağlantı farkındalık düzeylerine ilişkin ölçümlemenin yapıldığı çalışmada katılımcıların farkındalık düzeyi Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Mali Bağlantı Farkındalık Düzeyi

	Minimum	Maksimum	Ortalama
Mali Bağlantı Farkındalık Düzeyi	1.00	5.00	4,0161

Mali bağlantı farkındalık düzeyini bireyler nezdinde ölçmek amacıyla geliştirilen endeks sonucuna göre bireylerin mali bağlantı farkındalık düzeyi 4,0161 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek 5'li Likert olduğundan orta nokta (% 50) olarak 3 değeri kabul edilmektedir. Söz konusu değere göre katılımcıların mali bağlantı farkındalık düzeyleri ortalamasının oldukça üstünde bulunmuştur. Bu da katılımcıların önemli bir kısmının kamu harcamaları ile vergiler arasındaki mali bağlantının farkında olduklarını göstermektedir. Yani katılımcılar kamu tarafından sunulan hizmetlerin finansmanının vergiler ile karşılandığının farkındadırlar. Bu yöndeki mali bağlantı bilinci yüksek bulunmuştur.

Verilere uygulanacak analiz yönteminin tespiti için elde edilen verilerin öncelikle normallik analizinin yapılması gerekmektedir. Normallik testi ile verilerin normal bir dağılım gösterip göstermediği belirlenmekte ve sonraki aşama olan başvurulacak analiz yöntemine karar verilmektedir. SPSS 22.0 ile yapılan normallik testi için verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri dikkate alınmıştır. Elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri ile araştırmacılara verilerin normal dağılım eğrisindeki yeri ile ilgili bilgi vermektedir. Normal dağılım eğrisindeki konumlanma ile verilerin normal dağılıma sahip olup olmadıkları kontrol edilmektedir (Yücenur vd., 2011: 162). Hair vd. (2013)'e göre çarpıklık ve basıklık değerleri ± 1 , Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre ± 1.5 ve George ve Mallery (2010)'a göre ± 2.0 değerleri arasında yer alırsa seri normal bir dağılım göstermektedir. Mali bağlantı farkındalığının çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Tanımlayıcılar			
		İstatistik	Standart Hata
malibaglantı farkında	Skewness	-1,202	,113
	Kurtosis	1,486	,225

Tablo 4'te yer verilen çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alındığında mali bağlantıya ilişkin veriler normal bir dağılıma sahiptir. Bundan dolayı mali bağlantı farkındalığına ilgili yapılacak analizlerde parametrik olan testlerden t-testi ile ANOVA testine başvurulacaktır.

5. Bulgular

5.1. Yaş Bağımsız Değişken Analizi

Mali bağlantı farkındalığı boyutunda bireylerin yaş durumlarına göre herhangi bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığıyla ilgili yapılan Tek Yönlü Varyans analizi ile kurulan hipotezler;

H_0 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda yaşa göre farklılığa ulaşılmıştır.

H_1 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda yaşa göre farklılığa ulaşılamamıştır.

Tablo 5: Yaş ANOVA Testi

ANOVA					
malibaglantı farkında					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,589	3	,530	2,689	,046

Within Groups	91,212	463	,197		
Total	92,801	466			

ANOVA test sonucuna göre mali bağlantı farkındalığı boyutunda bireylerin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlandığında ($F_{(3-463)}=2,689$, $p<.05$) H_1 red, H_0 kabul edilir.

Tablo 6: Tanımlayıcılar Tablosu

Descriptives		
malibaglantı farkında		
	N	Mean
20-30	82	3,9581
31-40	117	3,9776
41-50	157	4,0971
50+	111	3,9848
Total	467	4,0161

Tablo 6’de yer alan yaş grubunun frekanslarına bakıldığında mali bağlantı farkındalık düzeyi en fazla 41-50, ikinci 50 üstü, üçüncü 31-40 iken 20-30 yaş aralığı son sırada gelmektedir. Bu sonuca göre bireylerin yaş düzeyleri ile mali bağlantı farkındalık düzeyleri aynı doğrultuda hareket etmektedir.

6.2. Cinsiyet Bağımsız Değişken Analizi

Mali bağlantı farkındalık düzeyinde cinsiyete bağlı olarak farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Bağımsız örneklem T - testi için kurulan hipotezler;

H_0 = Mali bağlantı farkındalığında bireylerin cinsiyet durumlarına göre farklılığa ulaşılammıştır.

H_1 = Mali bağlantı farkındalığında bireylerin cinsiyetine göre farklılığa ulaşılmıştır.

Tablo 7: Cinsiyete Göre Bağımsız Örneklem T – testi

Independent Samples Test						
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
malibaglantı farkında	Equal variances assumed	,829	,363	-2,061	465	,040
	Equal variances not assumed			-2,064	405,481	,040

Tablo 7’de Bağımsız örneklem T – testinde yer alan mali bağlantı farkındalığı boyutunda cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye ulaşıldığından ($t_{465}=-2,061$, $p > .05$) H_0 , red, H_1 kabul edilir.

Tablo 8: Tanımlayıcılar Tablosu

Group Statistics			
malibaglantı farkında	cins	N	Mean
	kadın	189	3,9646
	erkek	278	4,0510

Tablo 8’deki cinsiyet frekansına bakıldığında mali bağlantı farkındalık düzeyi erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir.

6.3. Medeni Durum Bağımsız Değişken Analizi

Mali bağlantı farkındalığı boyutunda mükelleflerin medeni durumlarına göre herhangi bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığıyla ilgili yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile kurulan hipotezler;

H_0 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda bireylerin medeni durumlarına göre farklılık bulunmaktadır.

H_1 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda bireylerin medeni durumlarına göre bulunmamaktadır.

Tablo 9: Medeni Durum ANOVA Testi

ANOVA					
malibaglantifarkında					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,624	2	,812	4,133	,017
Within Groups	91,177	464	,197		
Total	92,801	466			

ANOVA test sonucuna göre mali bağlantı farkındalığı boyutta medeni durumlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye ulaşıldığından ($F_{(2-464)}=1,624$, $p>.05$) H_1 red, H_0 kabul edilir.

Tablo 10: Tanımlayıcılar Tablosu

Descriptives		
malibaglantifarkında		
	N	Mean
Evli	330	4,0110
Bekar	102	3,9651
Boşanmış/Dul	35	4,2125
Total	467	4,0161

Tablo 10’daki medeni durum frekanslarına bakıldığında mali bağlantı farkındalık düzeyi en fazla boşanmış/dul, ikinci sırada evliler gelmekte iken son sırada bekarlar gelmektedir. Buna göre mali bağlantı farkındalık düzeyi en düşük grup bekarlar iken en yüksek grup boşanmış/dul oluşmaktadır.

6.4. Gelir Seviyesi Bağımsız Değişken Analizi

Mali bağlantı farkındalığı boyutunda bireylerin gelir durumlarına göre herhangi bir farklılık olup olmadığıyla ilgili yapılan Tek Yönlü Varyans analizi ile kurulan hipotezler;

H_0 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda gelire göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda gelire göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 11: Gelir ANOVA Testi

ANOVA					
malibaglantifarkında					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,028	3	,009	,047	,987
Within Groups	92,773	463	,200		
Total	92,801	466			

ANOVA test sonucuna göre mali bağlantı farkındalığı boyutta gelir düzeyleri grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya çıkmadığından ($F_{(3-463)}=,028$, $p<.05$) H_1 red, H_0 kabul edilir. İstatistiksel olarak anlamlı bulunmayan gelir boyutunun frekans dağılımlarına bakılmamıştır.

6.5. Eğitim Bağımsız Değişken Analizi

Mali bağlantı farkındalık boyutunda mükelleflerin eğitim durumlarına göre herhangi bir farklılık olup olmadığıyla ilgili yapılan Tek Yönlü Varyans analizi ile kurulan hipotezler;

H_0 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda eğitime göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda eğitime göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 12: Eğitime ANOVA Testi

ANOVA					
malibaglantifarkında					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,635	3	,545	2,768	,041
Within Groups	91,166	463	,197		
Total	92,801	466			

ANOVA test sonucuna göre mali bağlantı farkındalık boyutta eğitime göre istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye ulaşıldığından ($F_{(3-463)}=1,635$, $p<.05$) H_0 red, H_1 kabul edilir.

Tablo 13: Tanımlayıcılar Tablosu

Descriptives		
Malibaglantifarkında		
	N	Mean
İlköğretim	142	3,9335
Lise	195	4,0660
Üniversite	95	4,0105
Lisansüstü	35	4,0875
Total	467	4,0161

Tablo 13'teki eğitim frekanslarına bakıldığında mali bağlantı farkındalık düzeyi en fazla lisansüstü, ikinci lise, üçüncü üniversite iken ilk öğretim son sırada gelmektedir. Buna göre bireylerin eğitim düzeyleri ile mali bağlantı farkındalık düzeyleri aynı doğrultuda hareket etmektedir. Yani eğitim düzeyi arttıkça mali bağlantı farkındalık düzeyleri de artış göstermektedir.

6.7. Meslek Bağımsız Değişken Analizi

Mali bağlantı farkındalığı boyutunda mesleklere göre farklılık ortaya çıkıp çıkmadığıyla ilgili yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi ile kurulan hipotezler;

H_0 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda mesleklere göre farklılık bulunmamaktadır.

H_1 = Mali bağlantı farkındalığı boyutunda mesleklere göre farklılık bulunmaktadır.

Tablo 14: Meslek ANOVA Testi

ANOVA					
malibaglantifarkında					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,902	4	,476	2,417	,048
Within Groups	90,899	462	,197		
Total	92,801	466			

ANOVA test sonucuna göre mali bağlantı farkındalığı boyutta meslek grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye ulaşıldığından ($F_{(4-462)}=1,902$, $p>.05$) H_1 red, H_0 kabul edilir.

Tablo 15. Tanımlayıcılar Tablosu

Descriptives		
Mali bağlantı farkında		
	N	Mean
Çalışmıyor	42	3,9705
Bağımsız	79	3,9367
Ücretli (Özel Sektör)	126	4,0570
Ücretli(Kamu)	165	4,1384
Emekli	55	4,0795
Total	467	4,0161

Tablo 15'teki meslek frekanslarına bakıldığında mali bağlantı farkındalık düzeyi en fazla ücretli kamu, sonrasında emekli, ücretli özel sektör, çalışmıyor ve son olarak da bağımsız kendi işinde çalışanlarda çıkmaktadır. Buna göre mali bağlantı farkındalık düzeyi en fazla ücretli kamuda iken en az bağımsız kendi işinde çalışanlarda görülmüştür.

SONUÇ

İktisadi yaklaşımların hemen hemen hepsinde toplam ekonomide devletin az ya da çok mutlaka yer alması gerektiğine ilişkin görüşlerinin neticesi olarak kamu ekonomisi oluşmuştur. Kamu harcamaları ile vergiler temelinde kendini gösteren kamu ekonomisinde temel hedef son yıllarda yapılan harcamalar ile bu harcamaların finansman kaynağı olan vergilerde ne ölçüde etkinlik, verimlilik ve rasyonellik sağlandığıdır. Buna göre kamu mali yönetiminde benimsenen çağdaş anlayışla birlikte devletlerin harcama yaparken ve vergi tahsil ederken mali saydamlık, şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik, verimlilik, rasyonellik, katılımcılık ilkelerine göre hareket etmesi temel amaç olmaktadır. Söz konusu amaca hizmet eden birçok faktör olmakla birlikte bu faktörlerden en önemlisi bireylerin kamu tarafından kendilerine hizmet için yapılan harcamalar ile kendilerinde belli kurallar dahilinde tahsil edilen vergiler arasında bağ olduğunun bilincinde olmalarıdır. Literatürde mali bağlantı olarak tanımlanan kavram ayrıca bireylerin kamu mali yönetimine katılımlarını sağlayarak hem demokrasinin gelişmesine hem de vergi bilincinin artarak mükelleflerin vergisel ödevleri tam ve zamanında yerine getirmelerine katkı sunmaktadır. Bu da hazinenin gelir kaybını önleyerek devletin görevlerini eksiksiz ve zamanında yerine getirmesine imkân sağlamaktadır. Bu kapsamda toplumlarda mali bağlantı farkındalığını geliştirilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu anlayış çerçevesinde çalışmada mali bağlantı kavramının farkındalık düzeyi araştırma konusu yapılmıştır.

İstanbul'da ikamet eden 467 mükellefe uygulanan anket sonucunda, ankete katılan mükelleflerin mali bağlantı farkındalık düzeyleri 4,0161 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada başvuru ölçek 5'li Likert olduğundan orta nokta (%50) olarak 3 değeri kabul edilmektedir. Söz konusu değere göre katılımcıların mali bağlantı farkındalık düzeyleri ortalamasının oldukça üstünde bulunmuştur. Bu da katılımcıların önemli bir kısmının kamu harcamaları ile vergiler arasındaki mali bağlantının farkında olduklarını göstermektedir. Yani katılımcılar kamu tarafından sunulan hizmetlerin finansmanının vergiler ile karşılandığının farkındadırlar. Bu yöndeki mali bağlantı farkındalığı yüksek bulunmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça farkındalık düzeyinin de arttığı, yaşa bağlı olarak farkındalığın arttığı, mali bağlantı farkındalık düzeyinin en yüksek erkekler ile boşanmış/dullarda olduğu, meslek gruplarına göre yapılan analiz neticesinde farkındalık düzeyi en fazla ücretli kamu, sonrasında emekli, ücretli özel sektör, çalışmıyor ve son olarak da bağımsız kendi işinde çalışanlarda görüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır. Gelir düzeyine göre yapılan analiz neticesinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yapılan çalışma neticesinde bireylerin mali bağlantı farkındalık düzeylerinin ortalamasının üstünde yer alması oldukça olumlu bir gelişmedir. Buna göre bireylerin önemli bir bölümü kamu tarafından sunulan hizmetler

neticesinde yapılan harcamalar ile finansman kaynağı olan vergiler arasında bağlantı olduğunun bilincindedirler. Bununla birlikte mali bağlantı farkındalığının toplumun tüm kesimlerinde oluşması için mali okuryazarlığın artırılması, kamu mali yönetiminde katılımcılığın sağlanması, vergi sisteminin mükelleflerin sorumlu oldukları vergileri ve vergi yüklerini daha kolay ve rahat anlayabilecekleri bir yapıya kavuşturulması, mali şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Buna yönelik kamu mali, ekonomik, idari, siyasi vb. birçok politika toplumun tüm kesimlerinin görüşleri alınarak hayata geçirilmelidir. Nitekim toplumdaki mali bağlantı farkındalığı ne derece yüksek olursa kamunun harcama yaparken ve vergi tahsil ederken daha etkin, verimli, adaletli, rasyonel hareket etmesi o derece yüksek olacak, bu da şüphesiz toplumsal refahın artmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. (2012). “*Piyasa Başarısızlığının Anatomisi ve Kamu Ekonomisi Rasyoneli*”, (Der.) Kamu Ekonomisi I, Ed. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No: 1669, s:11, Eskişehir.
- Aktan, C. C. (2019). “*Kamu Ekonomisi II*”, (Ed.). Aktan, C. C. ve Dileyici Başaran, D. , Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2992, Açıköğretim Fakültesi Yayını NO: 1945
- Arslan, A. (2002). Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim, *Maliye Dergisi*, Sayı:140.
- Arslan, C. B. (2014). “*Kamu Sektörünün Büyüklüğü ve Yolsuzluklar*”, (Der.), Kamu Maliyesinde Güncel Sorunlar, Ed. Turgay Berksoy-Mehmet Şahin, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Bademci, V. (2011). Kuder-Richardson 20, Cronbach’ın Alfa’sı, Hoyt’un Varyans Analizi, Genellenirlik Kuramı Ve Ölçüm Güvenirliği Üzerine Bir Çalışma, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 173-193
- Demir, İ. C. (2016). Katlanılabilir Vergi Yükü ve Belirleyicileri: Türkiye Üzerine Bir Araştırma, *AKÜ İİBF Dergisi* - Cilt: XVIII Sayı: 2 Yıl: Aralık 2016 Sayfalar:79-87
- Demir, İ. C. ve Çiğerci, İ. (2016). Vergi Bilincinin Oluşumunda Eğitimin Rolü: İlköğretim Öğrencileriyle Ampirik Bir Çalışma, *Yönetim ve Ekonomi*, Yıl:2016 Cilt:23 Sayı:1
- Demir, İ. C. (2009). Kamusal Harcamaların Toplumsal Algısı: Ampirik Bir Araştırma, *Maliye Dergisi*, Sayı 157, Temmuz-Aralık 2009
- Demir, İ. C., ve Kaya, P. B. (2017). Çiftçilerin Vergi Algısı ve Vergi Uyumu: Ampirik Bir Çalışma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 127-141.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS For Windows Step By Step: A Simple Guide And Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson, 1-158.
- Güran, M. C. ve Oğuz, S. (2010) Kamu Ekonomisi Alanında Geçmişten Günümüze Yaşanan Gelişmeler ve Geleceğe İlişkin Beklentiler, *Maliye Dergisi*, Sayı 158, Ocak-Haziran 2010
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis*: Pearson Education Limited, 1-287.
- İnan, Ö. (1999). Ekonomik Hayatta Devletin Ağırlığı ve Verimliliğe Etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (15), 75-83.
- Karakaş, M. ve Çiçek, H. (2009). Vergi yükümlülerinin yolsuzluğa ilişkin tutum ve tepkileri: Gaziantep örneği. *Sosyo Ekonomi*, Ocak – Haziran 2009-1.
- Kartal, H., ve Şendurur, U. (2023). Muhasebede kayıt dışılık; vergi bilinci ve vergi algısı üzerine Ağrı ilinde bir çalışma. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 119-136. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.1135680>
- Kirmanoglu, H.,(2007), “*Kamu Ekonomisi Analizi*”, Beta Yayın, İstanbul.
- Koc, O. E. (2019). Vergilemenin mükellefler üzerindeki psikolojik etkileri: Vergiden kaçınma ve vergi kaçırma üzerine bir alan araştırması. *Business and Economics Research Journal*, 10(4), 1015-1027.
- Musgrave, A. ve Alan, T. P. (1958). *Classics in the Theory of Public Finance*, by Richard, Review by: R. C. Tress Economica New Series, Vol. 26, No. 102.
- Myles, G.D. (1995). “*Public Economics*”, Publisher: Cambridge University Press. Print Publication Year:1995.
- Özgün, Z., ve Yüksel, C. (2018). Mersin’de Vergi Mükelleflerinin Vergi Algısı, Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Düzeyinin Ölçülmesi. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 33-48.
- Özmen, A. (1999). “*Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*”, İçinde A. Bir (ed.) Örnekleme (ss. 25-50). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1081.
- Öztürk, N. (2016). “*Kamu Ekonomisi*”, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Pehlivan, O. (2007). “*Kamu Maliyesi*”, Derya Kitabevi: Trabzon.
- Sağbaş, İ. (2003). Kamu Tercihi Teorisi ve Türkiye’de Yerel Vergilerin Algılanması, *Amme İdaresi Dergisi*, 36(1), 169 - 178.

- Saunders, M., Lewis, P. ve Thornhill, A. (2000). “*Research methods for business students*”, Second Edition. Prentice Hall, 1-245.
- Şener, O. (2010). “*Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi*”, Beta yayınları, İstanbul.
- Şahpaz, K., Akgül, Ö. ve Yardımcıoğlu, F. (2014). Fırıncı Esnafının Vergi Bilinci Ve Vergi Algısı: Sakarya İli Örneği, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2/3 (Temmuz 2014), 59-82.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2013). “*Using multivariate statistics* (sixth ed.)” Boston: Pearson.
- Tandırcıoğlu, H. ve Yapıcı, F. (2018). Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kamu Harcama Algısı: Ampirik Bir Analiz, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt:33, Sayı:1, Yıl:2018*, ss.261-292.
- Tanzi, V. ve Ludger S. (1996). Reforming Government in Industrial Countries, *Finance&Development*, September, pp. 2-5.
- Tanzi, V. ve Schuknecht, L. (2001). “*Devletin Mali Rolünün Yeniden Gözden Geçirilmesi: Uluslararası Perspektif*”, Çev: M. A. Sarılı, Bankacılar Dergisi, Sayı:37, ss. 123-128.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2024), <https://www.sbb.gov.tr/resmi-istatistik-programina-katkilarimiz/>, Erişim Tarihi: 09.06.2024
- Ulusoy, A. (2008). Seçmen Tercihleri ve Mali Bağlantı, Kent Akademisi, <https://www.kentakademisi.com/secmen-tercihleri-ve-mali-baglanti/186/>, 07.06.2024
- Uyanık, A. (2019). Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi, *Maliye Dergisi*, Temmuz-Aralık 2019; 177:354-386
- Yavuz, İ. S. (2021). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Vergi Yükü Hakkındaki Kamuoyu Algısı Üzerine Bir İnceleme, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 394, Temmuz 2021
- Yücenur, G. N., Demirel, N. Ç., Ceylan, C. ve Demirel, T. (2011). Hizmet Değerinin Müşterilerin Davranışsal Niyetleri Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle Ölçülmesi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12 (1), 156-168.
- Zülfüoğlu, Ö. ve Söylemez, A. O. (2021). Türkiye’de Kamu Harcamaları ile Vergiler Arasındaki İlişkinin Doğrusal Olmayan Niteliği, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2021, 39(4), 697-712